

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΥΜΑ

Του Χάρη Μακρυγιώργου

Η Δημοκρατική Ένωση Μηχανικών (ΔΕΜ)

Τον Σεπτέμβριο του 1978, όταν γύρισα από την Σκωτία και εν όψει των εκλογών στο Τεχνικό Επιμελητήριο, ο πατέρας μου και ο θείος μου (πολιτικοί μηχανικοί) με έφεραν σε επαφή με τον Νίκο Γρατσία (ΚΚΕ-εσωτ), που συμμετείχε στην «Δημοκρατική Συνεργασία». Στον συνασπισμό εκείνο συμμετείχαν οι δυνάμεις της ΕΚΝΔ, του ΠΑΣΟΚ, του ΚΚΕ και του ΚΚΕ-εσωτ. Εκεί γνώρισα και την ΔΕΜ (Δημοκρατική Ένωση Μηχανικών) που συγκέντρωνε τους «κεντρώους» μηχανικούς και με την οποία έχω μείνει μέχρι σήμερα. Μετά από 2 θητείες του Ε. Κουλουμπή στην προεδρεία του ΤΕΕ και ενώ οι διάφορες συνιστώσες την Δημοκρατική Ενότητα παρατάξεις εμφανίζονταν με χωριστά πλέον ψηφοδέλτια, ο ιστορικός ηγέτης της ΔΕΜ Νίκος Δεσύλλας διετέλεσε πρόεδρος του ΤΕΕ από το 1981 έως το 1987. Η ΔΕΜ είναι η μόνη πανελλαδική και «διαμηχανική» παράταξη που δεν είχε και δεν έχει καμία σύνδεση με κάποιο κόμμα. Σήμερα πια που παρουσιάζεται μεγάλη πολυδιάσπαση και οι παρατάξεις έχουν φτάσει αισίως τις 22, υπάρχουν και άλλες μη κομματικές, αλλά «εξειδικευμένες» παρατάξεις.

Η παρουσία της ΔΕΜ στην Διοικούσα Επιτροπή, στο προεδρείο της Αντιπροσωπείας και στην Αντιπροσωπεία είναι επί 30 χρόνια συνεχής. Η δράση των εκπροσώπων της ήταν πάντα προσανατολισμένη στην υπηρεσία της επιστήμης και των επαγγελματικών θεμάτων των μηχανικών και αποτελούσε κατά κανόνα ένα συνδυαστικό και καταλυτικό παράγοντα στην λήψη των αποφάσεων.

Όλα αυτά τα χρόνια, συμμετέχοντας στις διαδικασίες της ΔΕΜ, γνώρισα αξιολογότετους συνάδελφους, τόσο από πλευράς επιστημονικής κατάρτισης αλλά και από πλευράς συνδικαλιστικού ήθους. Δεν θυμάμαι να ένοιωσα καμία φορά την ύπαρξη άλλων κινήτρων πέραν της προσφοράς στα κοινά συμφέροντα.

Περισσότερα θα βρείτε στο κείμενο του Νίκου Δεσύλλα.

Η διάλυση της “Πρωτοβουλίας”

Το φθινόπωρο του 1978, ακολούθησε και η τυπική διάλυση της «Πρωτοβουλίας για Δημοκρατία και Σοσιαλισμό». Ο Τάσος

Μήνης είχε αποχωρήσει νωρίτερα πνέων τα μένεα(!) για το «σκάνδαλο Τσάτσου» (συκοφαντικά δημοσιεύματα από την εφημερίδα του Μιχαλόπουλου «Νέοι Άνθρωποι», ναι αυτού που δικάζεται σήμερα για εκβιασμούς) και είχαν πια διαμορφωθεί δύο μη συμβατές απόψεις για τις μελλοντικές κινήσεις. Η πρώτη τάση και πλειοψηφία (με Δ. Τσάτσο, Γ.Α. Μαγκάκη, Γ. Ανωμερίτη, Φοίβο Ιωαννίδη, Χρ. Βερελή, Γ. Βερνίκο, κ.α.) δεν έβλεπε μέλλον στην συνέχιση της προσπάθειας για δημιουργία νέου φορέα του Δημοκρατικού Σοσιαλισμού και προσανατολίζονταν στην επιδίωξη των στόχων τους μέσα από το ΠΑΣΟΚ. Η δεύτερη τάση (με Χαρ. Πρωτοπαπά κ.α.), με την οποία συντάχθηκα κι' εγώ, προτιμούσε να δοκιμάσει την τύχη της έξω από το ΠΑΣΟΚ. Άλλοι προσανατολίζονταν προς τα σπίτια τους και τα επαγγέλματά τους, άσχετα αν μερικοί από αυτούς αργότερα ενεργοποιήθηκαν στο ΠΑΣΟΚ. Σε μία συγκινησιακά φορτισμένη, αλλά πάντα πολιτισμένη, συνεδρίαση στα γραφεία της πλατείας Κάνιγγος επικυρώθηκε το «συναινετικό διαζύγιο». Καθώς φεύγαμε από τα γραφεία για τελευταία φορά, θυμάμαι το πικρό σχόλιο που έκανα στον Γ. Μαγκάκη ότι «αυτοί είχαν διαλέξει τον εύκολο δρόμο της προσχώρησης στο ΠΑΣΟΚ». Ίσως ήμουν λίγο σκληρός και σίγουρα πικραμένος. Αρκετοί τότε διέκοψαν την ενασχόλησή τους με την πολιτική (για λίγο ή μέχρι σήμερα). Το θέμα που μας απασχόλησε τότε για το ποιος είχε «δίκιο», σήμερα είναι ξεπερασμένο. Το σίγουρο είναι ότι, όσοι εντάχθηκαν από τότε στο ΠΑΣΟΚ, άφησαν το αποτύπωμά τους (και συνεχίζουν) στην εφαρμοσμένη-κυβερνητική πολιτική. Απλά θα ήθελα να σημειώσω ότι είχε σημειωθεί μία ακόμη πράξη στο σήριαλ «σαλαμοποίησης» των Νέων Δυνάμεων.

Τον Νοέμβριο του 1978, έγινε ο πρώτος μου γάμος με γνωριμία που προέρχονταν από την «Πρωτοβουλία» και πάντα παρούσα την νεανική πολιτική παρέα έξω από την εκκλησία με χιουμοριστικό πανώ.

Εκείνη την εποχή συναντήθηκα τυχαία στα Εξάρχεια με τον Λευτέρη Γενεράλη, τον αρχιχουντικό της ΔΕΣΕΜΠ το 1972. Ήταν μαζεμένος και με κάλεσε να πιω ένα καφέ μαζί του. Κατά την συνήθη του τακτική, μου κλάφτηκε για το πόσο άδικο του φερθήκαμε (οι λεπτομέρειες περιλαμβάνονται στο πρώτο μου κείμενο «Πρώτο κύμα») και πώς ποτέ δεν τον καταλάβαμε. Η συζήτηση τελείωσε όταν μου είπε ότι ήταν τώρα προσανατολισμένος προς το ΠΑΣΟΚ και πως κάποιοι γνωστοί του «κανταφικοί» κατ' αυτόν στρατιωτικοί και άλλοι χουντικοί είχαν την ίδια τοποθέτηση. Έφυγα νομίζοντας ότι με κορόιδευε. Αργότερα βέβαια, έφτασαν στ' αυτιά μου και άλλες πληροφορίες για ύπαρξη

«κανταφικής» ομάδας στους συμπαθούντες το ΠΑΣΟΚ στρατιωτικούς. Ποτέ δεν τα επιβεβαίωσα, αλλά κάποιες κυβερνητικές και ιδεολογικές κινήσεις από το 1981 και μετά «έδεναν» το θέμα, που ευτυχώς έχει κλείσει σήμερα.

Η (καθυστερημένη) ίδρυση του ΚΟΔΗΣΟ

Την Άνοιξη του 1979 ήμουν παρών στην Ιδρυτική Συνδιάσκεψη του ΚΟΔΗΣΟ στην Θεσσαλονίκη. Άχ αυτή η Θεσσαλονίκη φαίνεται ότι κάτι προνομιακό είχε σε σχέση με την σοσιαλδημοκρατία! Παρόντες ήταν οι παλιοί γνωστοί από τον χώρο της νεολαίας που είχαμε αφήσει πίσω μας στην ΕΚΝΔ το 1976, παλιοί και νέοι βουλευτές και πολιτευτές, πανεπιστημιακοί, δημοσιογράφοι, επαγγελματίες όλων των κλάδων, αγρότες κλπ. Η συμμετοχή ήταν μεγάλη, η κάλυψη των μέσων ενημέρωσης παρούσα και το κλίμα ενθουσιώδες. Επιτέλους, φαινόταν ότι είχαμε καταφέρει κάτι το μεγάλο και με πανελλαδική απήχηση. Υπήρχαν όμως και διακριτές απουσίες ενώ αρκετοί ήταν οι γνωστοί που δεν είχαν μεν «αλλαξοπιστήσει» αλλά απλά είχαν κουραστεί και επιλέξει πλέον την ιδιώτευση. Ο Στέργιος (Χασαπίδης), που είχε δώσει πολλά για την ίδρυση του κόμματος, είχε περιέργως πολύ χαμηλή κινητικότητα. Αυτά περιγράφονται στο δεύτερο κείμενο του Μπάμπη Πρωτοπαπά. Τις 3 ημέρες πάντως που κράτησε η Ιδρυτική εκείνη συνδιάσκεψη ήταν το γεγονός της πόλης.

Μαζί με τους υπόλοιπους, στην ίδρυση του ΚΟΔΗΣΟ συμμετείχε και ο Θεσσαλός βουλευτής της ΕΔΗΚ Τάκης Καρδάρης, που δεν προέρχονταν από τις Νέες Δυνάμεις, και που μετά ψήφισε Καραμανλή για πρόεδρο και έδωσε την περίφημη 181η ψήφο (και είχε αμέσως διαγραφεί από το ΚΟΔΗΣΟ). Όχι ότι δεν εκτιμώ τις όποιες προσφορές του (γηραιότερου) Καραμανλή στον τόπο, αλλά για να μην ξεχνάμε.

Στρατιωτική θητεία ενός «χαρακτηρισμένου»

Τον αμέσως επόμενο μήνα παρουσιάστηκα για την στρατιωτική μου θητεία στην Κόρινθο. Έτσι δεν μπόρεσα να παρακολουθήσω από κοντά τα πρώτα χρόνια του κόμματος. Στον στρατό με ακολούθησε ο φάκελος της χούντας. Μέσα σ' αυτόν ήταν, διαπιστωμένα, οι «αναρχικές» πράξεις μου στην μεταπολίτευση, η συμμετοχή στο συνέδριο της IUSY στην

Γερμανία αλλά και στην ίδρυση του ΚΟΔΗΣΟ, αλλά και η «συμμετοχή σε κάποια αναρχική οργάνωση που ονομάζονταν ΑΣΔΕΦ». Φαίνεται ότι ο χαφίης που παλιά έγραφε, είχε κέφια ή αναδουλειές. Με έκαναν σκαπανέα μηχανικού (σε αντίθεση με το αναμενόμενο ΥΕΑ) και πέρασα εκπαίδευση στο «Νταχάου»-τότε ΚΕΜΧ στο Ναύπλιο. Μαζί με τον Μάκη τον Μαΐλη (σήμερα στο Πολ.Γραφείο του ΚΚΕ) και κάποιους άλλους, είμαστε συνεχώς τιμωρημένοι με στέρηση εξόδου καθώς δεν είχαμε καταλάβει ότι δεν είμαστε πια στα Πανεπιστήμια. Άρνηση να τραγουδήσεις για την Μακεδονία; Φυλακή και αγγαρεία για κάποιες μέρες. Μέχρι και ψεύτικη εγκυμοσύνη χρησιμοποιήσαμε για να επιτύχω κάποιες εξόδους στο Ναύπλιο. Η κύρια μετάθεσή μου ήταν στο τάγμα 724 «τιμωρίας» του Μηχανικού στον Νέστο. Μόνο «χαρακτηρισμένοι» και μετά ποικιλοτρόπως προβληματικοί (αποφυλακισμένοι, αλκοολικοί, gay, ναρκομανείς, αιώνιοι στρατιώτες κλπ). Εκεί όμως, λόγω της έλλειψης άλλου μηχανικού, μου ανέθεσαν την εκτέλεση κάποιων κατασκευών, οπότε οι συνθήκες διαβίωσης βελτιώθηκαν κατά πολύ. Με την βοήθεια των αδελφών Αντωνιάδη, Κώστα και Σάββα(+), γνωστών από την Δημοκρατική Πορεία και το ΚΟΔΗΣΟ, που δραστηριοποιούνταν με τον ιστορικό αγροτοσυνεταιριστικό ηγέτη Αλέξανδρο Μπαλατατζή, είχε μετακομίσει και η τότε σύζυγός μου στην Ξάνθη. Παρά το ότι δεν είχα καμία πολιτική δραστηριότητα, ο διοικητής μου έκανε συνεχείς υπομνήσεις να μην κάνω «κακές και επικίνδυνες παρέες».

Εκείνη την περίοδο (αρχές του 1980) είχα βοηθήσει την γυναίκα μου να κάνει μια συνέντευξη (για κάποιο περιοδικό) με τον τότε Μουφτή της Ξάνθης και κάποιο εκπρόσωπο των Πομάκων, απ' όπου έβγαινε η σκληρή διάκριση που εφάρμοζε το ελληνικό κράτος εις βάρος τους με αποτέλεσμα την μη ενσωμάτωσή τους και την «παράδοση» στα χέρια της Άγκυρας. Αυτή η δουλειά δεν είδε ποτέ την δημοσιότητα, καθώς μου έγινε απειλητική παρέμβαση από τον λοχαγό που ήταν επικεφαλής του Α2 γραφείου του Δ' Σώματος Στρατού στην Ξάνθη.

Παρά το ότι ο αδελφός του πατέρα μου ήταν τότε ταξίαρχος καταδρομών, δεν μπόρεσα ποτέ να πάρω την πολυπόθητη μετάθεση για Αθήνα (ούτε καν να πλησιάσω γεωγραφικά) και απολύθηκα από την 4^η ΜΟΜΑ Πατρών και από ένα εργοτάξιο 4 ατόμων στην Ιθάκη τον Απρίλιο του 1981.

Επιστροφή στην Αθήνα

Γυρίζοντας στην Αθήνα επανασυνδέθηκα αμέσως με το ΚΟΔΗΣΟ και άρχισα να συχνάζω και εγώ στο κτίριο της οδού Μαυρομιχάλη 4, όπου τότε γνώρισα πραγματικά τους περισσότερους νέους συντρόφους, τόσο τους μεγαλύτερους αλλά και την νέα φουρνιά νεολαίων που είχε προστεθεί στο μεταξύ. Η ατμόσφαιρα απέπνεε πολιτική αισιοδοξία και δημιουργικότητα. Πολιτικές σχεδιάζονταν από ειδικούς, συζητιούνταν και τυπώνονταν σε φυλλάδια. Οργανώνονταν εξορμήσεις στην επαρχία για ομιλίες και σύσταση τοπικών επιτροπών και γενικά το κόμμα ήταν σε πλήρη ετοιμότητα για τις επερχόμενες εκλογές.

Έχοντας κάνει ένα σχετικό με τα υδραυλικά μεταπτυχιακό στην Σκωτία, πήγα να ζητήσω δουλειά στο ΚΜΥ. Την υπηρεσία της ΔΕΗ για τα υδροηλεκτρικά. Τα γραφεία ήταν στην οδό Μάρνη. Ζήτησα να δω τον διευθυντή και, όταν μου είπαν να περιμένω να με δει ο κύριος Σταύρος Νικολάου, πάγωσα. Από μέσα ακούγονταν φωνές και άρχισα να σκέφτομαι να φύγω καθώς φοβήθηκα ότι θα θυμόταν την συμμετοχή μου στην επιτροπή που τον είχε «αποχουντοποιήσει». Κάποια στιγμή άνοιξε η πόρτα και βγήκαν δύο τρεις κατσαδιασμένοι εργαζόμενοι και ένας μαινόμενος Νικολάου φώναξε στην γραμματέα του να περάσει ο νέος που τον περίμενε. Μπήκα διστακτικά και όταν με αναγνώρισε, παρουσίασε μία πλήρη αλλαγή συμπεριφοράς και όψης. Με μελιστάλακτο και σχεδόν πατρικό ύφος με άκουσε και μου είπε ότι θα εξέταζε το αίτημά μου. Σε ένα μήνα έπιασα δουλειά στο διεθνές μελετητικό γραφείο Δοξιάδη, όπου έμεινα για 3 χρόνια, και στα υδροηλεκτρικά της ΔΕΗ προσλήφθηκα το 1984, όταν ο «χουντικός» Νικολάου είχε μεν αποπεμφθεί, αλλά η σοβαρότατη κληρονομιά του και η προσφορά του στη χώρα παρέμενε ζωντανή. Όλα τα δημιουργικά στελέχη (πράσινοι, κόκκινοι και γαλάζιοι) που γνώρισα, είχαν μεν υποστεί την βάνουση συμπεριφορά του, αλλά ήταν «παιδιά» του.

Οι επόμενες εκλογές είχαν καθοριστεί για το φθινόπωρο του 1981. Το ΠΑΣΟΚ είχε πια φανερά γίνει φουσκωμένο κύμα και τίποτε δεν μπορούσε να σταθεί στον δρόμο του. Το μέτρο και η τεκμηρίωση των προτάσεων είχαν γίνει είδη «εν ανεπαρκεία» και η αντιμετώπισή μας συρρικνώνονταν στο ότι είμαστε πράκτορες της Γερμανικής Σοσιαλδημοκρατίας (χωρίς βέβαια να έχουμε δει ούτε μάρκο σε αντίθεση με άλλους) και «δεκανίκι της δεξιάς». Αυτός ο τελευταίος, εντελώς άδικος, χαρακτηρισμός μας ακολούθησε μέχρι και την συμμετοχή μας στον Συνασπισμό της Αριστεράς και της Προόδου το 1989. Τον χρησιμοποίησε μέχρι και ο γλυκύτατος Λεωνίδας Κύρκος. Εις μάτην τελικά καθώς υπερίσχυσε η πολιτική «μπέσα» του καπετάν-Γιώτη.

Από τους πάμπολλους συντρόφους που γνώρισα στο ΚΟΔΗΣΟ, ελάχιστοι ήταν αυτοί που δεν προσδιόριζαν τον εαυτό τους στον χώρο της δημοκρατικής αριστεράς (της κεντροαριστεράς θα λέγαμε σήμερα). Αυτό, σε συνδυασμό με τις προοδευτικές και ρηξικέλευθες θέσεις που είχαμε επεξεργαστεί στα κεντρικά εσωτερικά και εξωτερικά θέματα της χώρας, θα έπρεπε να κάνει κάποιον νεοφερμένο να αισθανθεί ότι προσέγγιζε ένα κλασικό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα. Οι θέσεις μας π.χ. για τις Αμερικανικές βάσεις ήταν αρκετά παρόμοιες με του ΠΑΣΟΚ, αλλά είχαν την προσθήκη σοβαρής επεξεργασίας για την σταδιακή υλοποίηση και προπαντός την σύνδεση με την Ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας. Τα προβλήματα της Ευρώπης σε σχέση με τις ΗΠΑ είχαν από τότε εντοπιστεί και αναλυθεί στα σοβαρά από το ΚΟΔΗΣΟ, σε αντίθεση με το «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο» που τόσο κακό έκανε στη χώρα. Φαίνεται όμως ότι αυτά δεν αρκούσαν, καθώς έπαιζε ρόλο και το στυλ εκφοράς του πολιτικού λόγου αλλά και οι εξωτερικές συνθήκες. Η δεξιά καταπίεση τόσων χρόνων ζητούσε την συναισθηματική της εκτόνωση. Όσον αφορά την εκφορά του πολιτικού λόγου, η πραγματικότητα ήταν ότι ο επικεφαλής του κόμματος απέπνεε ένα ύφος «εστέτ», σχετικά μακριά από το υπόβαθρο των εν δυνάμει στελεχών και ψηφοφόρων. Έτσι η πολιτική ουσία χανότανε κάτω από το ατυχές περιτύλιγμα. Κυκλοφορούσαν μάλιστα και μερικά ανεκδοτολογικά στιγμιότυπα. Μου έχει αναφερθεί για παράδειγμα η περίπτωση της αποχώρησης κάποιων αμφιταλαντευόμενων πολιτευτών από την Καρδίτσα, που τους είχε φέρει στον πρόεδρο ο Θ. Αναγνωστόπουλος. Αφού ο Γιάγκος τους είδε και τους εντυπωσίασε με τις θέσεις του, τους αποχαιρέτισε λέγοντας αρκετές φορές «θα σας δώ στο Σπόρτινγκ». Ετοιμαζόταν τότε η μεγάλη και πολύ επιτυχημένη (κόσμος μέχρι και έξω) ομιλία του στο γήπεδο μπάσκετ του Σπόρτινγκ στα Πατήσια. Ο τονισμός όμως της λέξης «Σπόσοορτινγκ» με αγγλική προφορά δυσαρέστησε τους καλεσμένους οι οποίοι έλεγαν φεύγοντας ότι «αν μιλήσει με το σύνηθες σε αυτόν ύφος και αγγλική προφορά, το χάνουμε το παιχνίδι». Οι μισοί λοιπόν από αυτούς δεν ήταν στην συγκέντρωση. Η εικόνα αυτής της απόστασης, όχι από την ουσία των προβλημάτων αλλά από το ύφος του εκλογικού σώματος, ήταν ένα μόνιμο επικοινωνιακό πρόβλημα. Άλλο ανεκδοτολογικό είναι και το παρακάτω: το αυτοκίνητο που τον πήγαινε για ομιλία στην Καρδίτσα πέρασε την νύχτα μπροστά από ένα κατάφωτο «σκυλάδικο» στα περίχωρα της πόλης. Ο Γιάγκος ρώτησε τι ήταν αυτό και, όταν του είπαν ότι ήταν ένα «σκυλάδικο», έκανε το σχόλιο: «μπράβο πολυτέλειες που έχουν για τους

σκύλους»!. Η μεγάλη αδικία βέβαια ήταν ότι, όσοι τον γνώριζαν και τον άκουγαν να μιλάει, είτε σε γραφείο είτε σε γήπεδο, έβλεπαν έναν πολιτικό με κατάρτιση, που ήξερε να ακούει, που σεβόταν τις δημοκρατικές διαδικασίες και που είχε πραγματική εσωτερική αγωνία για τον απλό λαό και την χώρα. Σε τέλεια αντίθεση βέβαια με κάποιον που χόρευε ζεϊμπέκικο, χαίδευε αυτιά και μετά έκανε πάντα το δικό του.

Ένα μήνα πριν τις εκλογές του 1981, και ενώ δούλευα πλέον με αυστηρό ωράριο στο γραφείο Δοξιάδη και είχα και αρκετά ταξίδια στον Αραβικό κόσμο, μου ζητήθηκε από τον φίλτατο Λεωνίδα Παππά να επιλέξω σε ποιο νομό θα ήθελα να είμαι υποψήφιος βουλευτής. Έπρεπε να επιλέξω ανάμεσα στον νομό Έβρου, στο νομό Ευβοίας και κάποιον άλλο μακρινό. Η συμμετοχή μου θα ήταν τυπική ώστε να θεωρηθεί πλήρες, σύμφωνα με τον εκλογικό νόμο, το εκεί ψηφοδέλτιο. Χωρίς να έχω καμία πρόθεση να «εκτεθώ» ως υποψήφιος, επέλεξα τον νομό Ευβοίας, ώστε να μπορέσω να βοηθήσω και στην πραγματικότητα. Στο ψηφοδέλτιο ήταν ήδη μόνο ο Λεωνίδας Παύλου, φαρμακοποιός στην Χαλκίδα και παλιός ΕΔΑΙΤΗΣ δήμαρχος, αν θυμάμαι καλά. Η εκλογική επιτροπή του κόμματος, εκτός από την οικογένεια του αξιόλογου συνυποψηφίου μου, περιλάμβανε και τον νεαρό βοηθό του στο φαρμακείο. Επί ένα μήνα λοιπόν μέχρι τις εκλογές, μετά την 8ωρη πρωινή εργασία σαν μηχανικός, έπαιρνα το αυτοκίνητο και «όργωνα» την Εύβοια, πότε μόνος και πότε με τον μικρό από το φαρμακείο, μέχρι το βράδυ που έπρεπε να γυρίσω καθώς την επόμενη ημέρα ακολουθούσε γραφείο. Αφισκόλληση, συζητήσεις και μοίρασμα φυλλαδίων χωρίς πρόγραμμα και υποστήριξη στα καφενεία από την Κάρυστο μέχρι την Αιδηψό. Γενικά οι περισσότεροι δεν μας ήξεραν καν. Σ' ένα ερημικό εκκλησάκι στην Αγία Άννα (δηλαδή στο πουθενά) βρήκα έναν παπά που γνώριζε τον Γιάγκο και θα μας ψήφιζε. Μετά τις εκλογές με πήρε μάλιστα τηλέφωνο και κάποτε έκανα μια εκδρομή προς τα εκεί. Μερικοί, επάνω στην κουβέντα, με ρωτούσαν από πού είμαι. Στην νότια Εύβοια ήμουν από την Αιδηψό ενώ στην βόρεια έλεγα ότι καταγόμουν από την Κάρυστο. Ένα Σαββατόβραδο στην παραλία της Καρύστου κινδυνέψαμε να μας παρασύρει με την σκηνή ο αέρας στην θάλασσα. Στα Ψαχνά διωχτήκαμε κακήν-κακώς από τις «σοσιαλιστικές» δυνάμεις και τις Μερσεντές του Κεδίκογλου, ενώ το τελευταίο βράδυ (Σάββατο που ήταν και παράνομο), φιλοτραυματιστήκαμε με την γυναίκα μου (που είχε συμμετάσχει 1-2 φορές) σε μία συμπλοκή με σκούπες αφισκόλλησης με τα «στρατά» του ΚΚΕ στην Χαλκίδα. Την γλιτώσαμε φτηνά καθώς είχαμε την «μακεδονική σάρισσα». Γυρίσαμε στην Αθήνα το πρωί

και πήγαμε κατ' ευθείαν στο εκλογικό τμήμα να ψηφίσουμε. Αλησμόνητες εποχές που το «έλεγε η περδικούλα μας» και η αδρεναλίνη δεν αργούσε να παραχθεί με το παραμικρό, ακόμα και αν μας είχαν καλύψει μόνο 10 αφίσες. Τελικά το ποσοστό μας στον νομό Ευβοίας πέρασε το 1% και εγώ πήρα και 120 σταυρούς. Αυτό ήταν και το πρώτο μου «βάπτισμα» στην «επίσημη» πολιτική.

Λίγο πριν από εκείνες τις εκλογές, που ήταν και Ευρωεκλογές, έγινε γνωστή η υπόθεση με τον Κ. Σημίτη για την αφίσα. Για τους νεότερους θυμίζω ότι, ως υπεύθυνος για τις Ευρωεκλογές, ο Κώστας Σημίτης είχε κυκλοφορήσει σε μεγάλο αριθμό μία αφίσα με το σύνθημα «ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΩΝ ΜΟΝΟΠΩΛΙΩΝ, ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΩΝ ΛΑΩΝ». Η σκληρή τότε «ιστορική ηγεσία» του ΠΑΣΟΚ είχε αντιδράσει, ο Παπανδρέου που είχε ήδη κάνει μέσα του την «Ευρωπαϊκή στροφή» δεν αντέδρασε, και η αφίσα αποσύρθηκε ενώ ο «δράστης» υποβιβάστηκε. Κάποιες δικές μας σκέψεις (συμμετείχε και ο σύντροφος καθηγητής Γεώργιος Κριμπάς) για προσέγγιση με το «κλίμα Σημίτη» δεν είχαν συνέχεια. Προσωπικά το θεωρώ μια ακόμα μικρή χαμένη ευκαιρία για την υπόθεση της σοσιαλδημοκρατίας στην Ελλάδα. Οι λογαριασμοί βέβαια του Σημίτη με την «τρόικα» ανάγονταν από τον καιρό του «φαγώματος» του αείμνηστου Σάκη Καραγιωργα, του Νίκου Κωνσταντόπουλου και της πλειοψηφίας της «Δημοκρατικής Αμυνας» λίγο μετά την μεταπολίτευση. Αυτό το σήριαλ κράτησε μέχρι και την αποχώρηση Σημίτη το 2004. Πιστεύω δε ότι σε μεγάλο βαθμό εμπλέκεται και ευθύνεται για την «πρωθυπουργική μοναξιά του Κ. Σημίτη» και την μη στοίχιση του «Όλου» ΠΑΣΟΚ στο εγχείρημα του «εκσυγχρονισμού» και την ατυχή κατάληξη του 2004.

Το ΚΟΔΗΣΟ σε εκείνες τις εκλογές, που έγιναν ταυτόχρονα και οι πρώτες Ευρωεκλογές, δεν κατόρθωσε να βγάλει εθνικούς βουλευτές. Το ποσοστό μας στην ευρωκάλη ήταν τετραπλάσιο και έτσι εξελέγη ευρωβουλευτής ο Πεσμαζόγλου.

Μετά την προσγείωση του 1981

Παρά την ήττα, το κλίμα στο κόμμα δεν είχε σοβαρά επιδεινωθεί. Οι περισσότεροι ήμαστε συνηθισμένοι πια σε δύσκολες καταστάσεις. Είχαν γίνει βέβαια και κάποιες αποχωρήσεις κορυφαίων στελεχών (τα τρία «Κ» και τα τρία «Α»), αλλά η βάση των στελεχών στην Αθήνα και στην επαρχία παρέμενε σταθερή. Όλοι φαίνονταν αποφασισμένοι να φτάσουν μέχρι το 1985.

Παρά την αποτυχία του να εκλέξει εθνικό βουλευτή, το ΚΟΔΗΣΟ άρχισε να εκπροσωπείται στην Βουλή από τον Γεώργιο Πλυτά. Ο Πλυτάς ήταν πρώην δήμαρχος Αθήνας (1976-1980) και είχε εκλεγεί με την Νέα Δημοκρατία. Σχετικά γρήγορα δήλωσε ανεξαρτοποίηση και κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του ΚΟΔΗΣΟ. Ήταν βασιλικών αντιλήψεων και είχε διωχτεί από την χούντα για την αντιδικτατορική του στάση. Εγώ δεν τον ήξερα καθόλου, αλλά ο κουμπάρος του πατέρα μου έτυχε να είναι ο σύνδεσμός του όταν ήταν εξόριστος στο Λονδίνο, και μου μίλησε το 2004 για την ποιότητα το ανθρώπου. Τότε, εμείς οι «μικροί» είχαμε αντιδράσει για αυτή την σχέση. Από τις συζητήσεις μου, για την συγγραφή αυτού του βιβλίου, έμαθα ότι η συνεργασία του με το ΚΟΔΗΣΟ ήταν άψογη και συνίστατο στην μεταφορά επερωτήσεων και θέσεων του Πολιτικού Γραφείου στην Βουλή. Με το κόμμα δεν είχε ποτέ ανακατευτεί.

Παρά την εκλογική ήττα, το κλίμα στην Μαυρομιχάλη (όπου ήταν τα κεντρικά γραφεία του κόμματος) δεν ήταν άσχημο. Τότε όμως αρχίσαμε να βιώνουμε και την εχθρική στάση του τύπου. Ελάχιστες από τις θέσεις και τις ανακοινώσεις του κόμματος έβλεπαν την δημοσιότητα. Ο τύπος της Δεξιάς αντιμετώπιζε το ΠΑΣΟΚ εντελώς εχθρικά, και η δική μας κριτική αλλά όχι πολεμική αντιμετώπιση δεν ταίριαζε με το κλίμα τους. Ο «κεντρώος» όμως τύπος, με επικεφαλής το συγκρότημα Λαμπράκη, έδειχνε μια ανεξήγητη «αδιαφορία». Δεν «πέρναγε» απολύτως τίποτα. Μόνο η «Ελευθεροτυπία» έκανε κάποια κάλυψη. Πολύ αργότερα (το 1989) μου μεταφέρθηκε από απολύτως αξιόπιστη πηγή η παρακάτω πληροφόρηση, που δεν μπορώ βέβαια να γνωρίζω την αλήθειά της. Από το τέλος ήδη του 1979, είχε γίνει μια συνάντηση του Γιάγκου με έναν μεγαλοεκδότη. Ακόμη τότε δεν είχε καταστεί φανερή η «Ευρωπαϊκή στροφή» του Ανδρέα Παπανδρέου και ο εκδότης δεν ήταν σίγουρος για την πορεία του ΠΑΣΟΚ. Ζήτησε λοιπόν, μου ειπώθηκε, ορισμένες διαβεβαιώσεις και δεσμεύσεις από τον Γιάγκο. Αυτός όμως, απάντησε με το «εγώ δεν θα γίνω άλογο στον στάβλο σου» και διέκοψε την επαφή. Ήταν βέβαια το γνωστό του απόλυτο στυλ. Ο ίδιος φέρεται να το είπε μόνο μετά την αποχώρησή του από το κόμμα το 1984.

Όσον αφορά το πασίγνωστο πια – σήμερα – σύνθημα «Μήπως είστε ΚΟΔΗΣΟ;», αυτό απέδιδε στην εντέλεια την τότε πολιτική πραγματικότητα που μας περιέβαλε. Ότι δηλαδή, όσοι πολίτες έφταναν να γνωρίζουν τις θέσεις μας (και γι' αυτό βέβαια έφταιγαν μόνο λίγο οι ίδιοι και περισσότερο εμείς), κατέληγαν στο «συμφωνώ, αλλά θα είμαστε λίγοι» ή «καλά αυτά, αλλά δεν είναι

για τον Έλληνα». Αυτό το θέμα (του μεγέθους δηλαδή αλλά και του κατάλληλου χρόνου που μετουσιώνουν την πολιτική σύλληψη και επεξεργασία σε ζωντανή πραγματικότητα) θέτει με ορθότητα, σαφήνεια και διεισδυτική σκέψη ο Βαγγέλης Βενιζέλος στο κείμενό του.

Προκειμένου να σπάσει το φράγμα πληροφόρησης, το κόμμα κατάφερε να εκδώσει και να κυκλοφορεί σε 5000 περίπου συνδρομές την εφημερίδα «ΑΓΩΝΑΣ». Εκεί περιέχονται όλες οι θέσεις του κόμματος και υπάρχει μια πλούσια πηγή πληροφόρησης και προβληματισμού για πολλά από τα φλέγοντα θέματα της εποχής. Διαβάζοντας για παράδειγμα σήμερα κανείς τις πολυσέλιδες και επαναλαμβανόμενες αναλύσεις, θέσεις και δημοσιεύσεις για το αγροτικό θέμα (είχαμε σημαντική δύναμη και αξιολογώτατα στελέχη στην Θεσσαλία και την Αιτωλοακαρνανία), θα αισθανθεί σαν να έχουν γραφτεί πρόσφατα. Αυτή την εποχή που «σκάει» το θέμα της κατασπατάλησης των κοινοτικών πόρων που ποτέ δεν επενδύθηκαν σωστά (αυτό που «έφαγε» και τον νεανικό μας φίλο υπουργό Γεωργίας Στέφανο Τζουμάκα), μπορεί αμέσως να δει κανείς ότι κάπιοι χτύπαγαν το καμπανάκι από το 1981. Μήπως γιατί ήταν πιο έξυπνοι; Όχι βέβαια. Απλά η πολιτική τους θέση και η αντισυμπλεγματική και μη λαϊκιστική τους συγκρότηση τους επέτρεπαν να κάνουν τις σωστές αναλύσεις και να μην παρασύρονται σε αντιμετώπισεις του στυλ «θα τα πάρουμε από τους κουτόφραγκους». Και στο ΠΑΣΟΚ βέβαια υπήρχαν αντίστοιχα, σίγουρα και περισσότερα αριθμητικά, στελέχη, που δεν μάσαγαν τα λόγια τους, αλλά ήταν απομονωμένοι.

Τι άλλο να πρωτοαναφέρω; Επεξεργασμένες θέσεις για ακηδεμόνευτο συνδικαλισμό (όχι αυτόν του Ραυτόπουλου και του άρθρου 4 για όσους θυμούνται), που θα έπρεπε να αποτελεί βασικό πυλώνα ενός σοσιαλιστικού κόμματος, για την γυναίκα, τη νεολαία, την εκπαίδευση ανέργων και το οικογενειακό δίκαιο (δείτε και τα κείμενα για την Γαλάτεια Σακκά), για την εκπαίδευση και τον πολιτισμό. Για την αποκομματικοποίηση και ουδετεροποίηση του κράτους. Όλα αυτά συγκροτούσαν μια απολύτως συνεκτική και δοκιμασμένη (από τους «κουτόφραγκους» σοσιαλιστές) πολιτική πρόταση κοινωνικού αλλά και παραγωγικού κράτους.

Χαρακτηριστικό είναι το επεισόδιο με την Γαλάτεια Σακκά. Πήρε μία άδεια εισόδου στην Βουλή, όπου θα μίλαγε η Βιργινία για τις ριζοσπαστικές αλλαγές στο οικογενειακό δίκαιο, και όταν άρχισε η συνεδρίαση, όλοι οι βουλευτές βρήκαν επάνω στο έδρανό τους

από ένα προφυλακτικό και ένα αντισυλληπτικό χάπι. Έγινε χαμός στην συντηρητικότερη τότε και ανδροκρατούμενη Βουλή.

Η σταθερή φιλοευρωπαϊκή και συγκαλυμμένα (λόγω και των τότε διεθνών συνθηκών) αλλά σταθερά και νηφάλια “όχι κοντά στην Αμερική” στάση του ΚΟΔΗΣΟ είχε αποσιωπηθεί από τα μέσα που, γνωρίζοντας την κωμωδία, αναπαρήγαγαν το “ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο”

Η κεντρική μας θέση για μεικτή οικονομία εκφραζόταν από τον επιγραμματικό αφορισμό του Βίλλυ Μπραντ «Ανταγωνισμός όσο είναι εφικτό, προγραμματισμός όσο είναι απαραίτητο».

Εδώ πρέπει να καταθέσω ότι η στάση μου προς την τότε κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δεν ήταν αρνητική. Είχα υποστεί και εγώ λίγα από την Δεξιά και έβλεπα τα θετικά της αλλαγής σκυτάλης, ελπίζοντας σε ένα πιο προηγμένο πολιτικό πολιτισμό. Συντασσόμουν και εγώ συνειδητά στην γραμμή, που δημοσιεύσαμε αμέσως μετά τις εκλογές, ότι θα βοηθούσαμε στην εξέλιξη θετικών πρωτοβουλιών και θα καταγγέλλαμε τα φαινόμενα αλαζονείας, τις απομονωτικές θέσεις και γενικά ότι δεν είχε σοβαρή επεξεργασία η κάποιο «καλό» συλλογικό στόχο. Η Νέα Δημοκρατία είχε επιλέξει την γραμμή της μετωπικής αντιπαράθεσης εφ’ όλης της ύλης (αντιπολίτευση για την αντιπολίτευση) και έδειχνε σημάδια παλινδρόμησης στην μήτρα της. Κένταυροι (που εκεί ανδρώθηκαν κάποιοι σημερινοί υπουργοί), επιλογή Αβέρωφ κλπ. Μόνο μετά την εκλογή Μητσοτάκη προσπάθησαν κάποιοι (μεταξύ αυτών και ο αείμνηστος Μπακογιάννης, οι «αριστεροί» του Μητσοτάκη, ο δικός μας αντιστασιακός Βίκτωρας Παπαζήσης, κ.α. γνωστοί και άγνωστοι που δεν θέλω να αναφέρω) να μετριάσουν την ακραία «γκριζόμαυρη συνιστώσα». Η ηγετική βέβαια ομάδα του ΠΑΣΟΚ, προτιμούσε να έχει απέναντί της την φανατισμένη Νέα Δημοκρατία, παρά κάποιον που θα μπορούσε να του δημιουργήσει εσωτερικά ρήγματα. Αυτή την τακτική επιλογής αντιπάλου είχε εφαρμόσει επιτυχημένα και ο Καραμανλής που όταν έλεγε «αντιπολίτευση» κοίταγε το ΠΑΣΟΚ των 12 βουλευτών και όχι την ΕΚΝΔ των 60. Το περιμάντρωμα των προβάτων ήταν δοκιμασμένο. Τα γαλάζια και τα πράσινα καφενεία βόλευαν και τους δύο. Υπέσκαπτε όμως το «έθνος» υπό την ευρεία έννοια, αλλά που μυαλό για τέτοια «σαλονίστικα».

Δύο ήταν τα αδύνατα σημεία του ΠΑΣΟΚ που θα μπορούσε να στοχεύσει το ΚΟΔΗΣΟ. Το πρώτο ήταν ότι θα έπρεπε να

απευθυνθεί στην καρδιά των οπαδών του, που ήταν κατά βάση κεντρώοι και απλά ανέχονταν τους φραστικούς και άλλους ακροβατισμούς. Για να το κάνει όμως αυτό έπρεπε πρώτα να εξουδετερώσει επικοινωνιακά την αυθαίρετη ταμπέλα «δεκανίκι της Δεξιάς». Αυτό δεν το κατάφερε. Το δεύτερο ήταν ότι θα μπορούσε να αποτελέσει την καταφυγή όσων (μετρημένων και διακριτών) είχαν από αρκετά νωρίς αρχίσει να διαχωρίζουν την θέση τους. Η διεκδίκηση του ρόλου του αναχώματος, πριν την μετακίνηση από το ΠΑΣΟΚ προς την Νέα Δημοκρατία ή την ιδιώτευση, απαιτούσε την ύπαρξη ενός ευέλικτου κομματικού μηχανισμού. Η συγκεντρωτικότητα όμως της προεδρίας και του γραμματέα και ο φόβος τους να εμπιστευτούν νέες δυνάμεις αποτελούσε αρνητικό παράγοντα. Χαρακτηριστικό για αυτό ήταν το θέμα της στενότερης συνεργασίας με την ΔΕΜ (από τον χώρο των μηχανικών), που διαπραγματεύτηκε μεν αλλά δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ και ακολούθησε σημαντική αποχώρηση από εκεί προς την παράταξη της Νέας Δημοκρατίας στο Τεχνικό Επιμελητήριο. Κάτι ανάλογο είχε γίνει και στον Δικηγορικό Σύλλογο.

Τι εισέπραξα από την «Αλλαγή»

Νομίζω ότι πρέπει τώρα να περιγράψω το πώς εισέπραξα την λεγόμενη «σοσιαλιστική» διακυβέρνηση από το 1981 έως και το 1989. Παρότι, όπως θα διαπιστώσετε και παρακάτω, σήμερα έχω κάποιες (ελαφρές) διαφοροποιήσεις στις εκτιμήσεις μου (όχι στα γεγονότα), συνειδητά επιλέγω να αναπαράγω την τότε οπτική μου γωνία. Δεν διεκδικώ το αλάθητο και δεν θέλω να ισχυριστώ ότι αυτά που έβλεπα εγώ γίνονταν παντού, αλλά προς τα εκεί τείνω.

Από αυτά που καταλάβαινα για την σοσιαλδημοκρατία, πίστευα ότι μια «σοσιαλιστική» κυβέρνηση θα έπρεπε, εκτός των άλλων:

- Να ενώνει τον λαό και να επουλώνει τα τραύματα του παρελθόντος
- Να απελευθερώνει τις παραγωγικές δυνάμεις και να βελτιώνει την οικονομία της χώρας
- Να εκσυγχρονίζει το κράτος και την κοινωνία ανοίγοντας τις δομές στις αντίστοιχες εξελίξεις του πλανήτη και να καταργήσει την πελατειακή δομή του δημοσίου και του κόμματος.
- Να συντάσσεται με την Ευρωπαϊκούς λαούς που έχτιζαν από τότε το αντίπαλο δέος της «αυτοκρατορίας» και να σπρώχνει την Ελληνική κοινωνία πιο κοντά στην Ευρώπη.

- Να υποστηρίζει τον πολιτισμό και την παιδεία και να ξεκαθαρίσει το τοπίο στο εκκλησιαστικό θέμα
- Να βελτιώνει την πολιτική συνειδητότητα των πολιτών
- Να έχει έναν ανοιχτό και δημοκρατικό κομματικό μηχανισμό.
- Και κύρια να προσέχει την ηθική των επιφανών του (και όχι μόνο αυτών) και να μην φέρεται αυταρχικά σε όσους διαφωνούν, αφήνοντας πάντα ανοιχτές πόρτες για συνθέσεις και διευρύνσεις.

Για να δούμε κάποιες σχετικές μου επισημάνσεις.

Σημειώστε ότι αυτά είναι εκείνα που εισέπραξε (καλώς ή κακώς για τον ίδιο) ένας που ήταν έξω μεν από το ΠΑΣΟΚ, αλλά όχι κάθετα απέναντι. Τώρα πια τα συναισθήματα θυμού και λύπης δεν είναι έντονα, αλλά τότε κυριαρχούσαν και απέτρεπαν (κάποιον που έχει τα ηθικά του προτάγματα εισόδου στην πολιτική πριν από τα υπόλοιπα – πρόβλημά του) από την όποια οργανωτική προσέγγιση με το τότε ΠΑΣΟΚ, το οποίο σίγουρα και περιείχε από τότε τα σπέρματα και τους «εξάγγελους» της τωρινής «κάθαρσης».

- Στο θέμα του διχασμού του λαού.

Οι κυνηγημένοι από την Δεξιά, οι ηττημένοι του εμφύλιου, οι «μη προνομιούχοι» και όλοι όσοι επέλεξαν να υποστηρίξουν και παράλληλα έδωσαν την ευκαιρία στο ΠΑΣΟΚ να κυβερνήσει, είμαι σίγουρος ότι στην πλειοψηφία τους δεν ήθελαν την «ρεβάνς», όσο και αν ψυχολογικά ίσως την δικαιούνταν. Ο Χαρίλαος Φλωράκης αλλά και ο Μάρκος Βαφειάδης ήθελαν ειλικρινά την συμφιλίωση (όχι την απλή λήθη). Ο χωρισμός σε πράσινα και γαλάζια καφενεία, μια πραγματικότητα από την μεταπολίτευση μέχρι και την δεκαετία του '90, χρησιμοποιήθηκε από κάποιους «πολέμαρχους», εκατέρωθεν της περίφημης διαχωριστικής γραμμής, για την εξυπηρέτηση των στενών πολιτικών τους σκοπών. Βούτυρο στο ψωμί του κ. Μητσοτάκη. Έγινε βέβαια η αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης και άλλα σημαντικά βήματα από το ΠΑΣΟΚ, αλλά η Κουτσογιωργική πρακτική πιστεύω ότι έβλαψε και το ίδιο το ΠΑΣΟΚ τελικά, εκτός από το ότι κράτησε την χώρα άλλα 10 χρόνια πίσω στον «πολιτικό πολιτισμό». Και εδώ οι «disk jockey» του σκληρού ρόκ, έβαλαν το χεράκι τους. Μόνο κατά την διακυβέρνηση Σημίτη, άρχισε αυτό να απαλύνεται, κύρια λόγω της διεισδυτικότητας του πρώην πρωθυπουργού σε ζωντανά

στρώματα που παραδοσιακά ανήκαν στην Δεξιά. Υπάρχουν βέβαια κάποιοι αμετανόητοι, που παραξενεύονται όταν ο Γιώργος Παπανδρέου ασκεί «ήρεμη αντιπολίτευση», αλλά πιστεύω ότι θα προσαρμοστούν και αυτοί.

- Στο θέμα της απελευθέρωσης των παραγωγικών δυνάμεων και της οικονομίας.

Θα αρκεστώ να πω ότι η χώρα έχει προχωρήσει πάρα πολύ σε σχέση με το 1981. Ειδικότερα μετά το 1996 με τις ιστορικές κατακτήσεις στον Ευρωπαϊκό τομέα. Παράλληλα όμως, όπως λει και η σημερινή ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, και οι «μη προνομιούχοι και απόκληροι του συστήματος» είναι πολλοί, αλλά και το δημόσιο χρέος είναι μεγάλο. Και δεν είμαι από αυτούς που πιστεύουν ότι η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν λάθος για τη χώρα. Αλλά γνωρίζω, από υψηλούς κύκλους των Βρυξελλών, ότι με τα ίδια χρήματα που οι Ισπανοί π.χ. φτιάχνουν 500 χιλιόμετρα τραίνου υπερταχείας κίνησης, εμείς φτιάχνουμε 200 και με το ζόρι. Καλά τα έργα, αλλά πρέπει να ακούμε και τον Τεχνικό Σύμβουλο της Πολιτείας, δηλαδή το ΤΕΕ, κάτι που δεν γινόταν δυστυχώς τα τελευταία χρόνια της προηγούμενης κυβέρνησης (μακριά από εμένα το πνεύμα της συντεχνίας). Οι αστειότητες του βασικού μετόχου (που βασικά δεν χρειαζόταν να υπάρχει καν ανάγκη για σχετικό νόμο) θα είχαν αποφευχθεί αν πηγαίναμε στην ρίζα, που φυσικά είναι το αν έχουμε ή όχι ένα αδιάβλητο σύστημα ανάθεσης και επίβλεψης των έργων.

- Στο θέμα του εκσυγχρονισμού και του πελατειακού κράτους.

Προσωπικά, μόνο μετά το 1993, άρχισα να βλέπω, αν και ήμουν σε άλλο κόμμα, τα βήματα εκσυγχρονισμού που προσωπικά περίμενα. Το πέρασμα των προβληματικών στο κράτος π.χ. δεν ήταν βήμα εκσυγχρονισμού αλλά κοινωνική πολιτική, που πάλι και εκεί κάποιοι λίγοι πονηροί «πήραν το δωράκι τους». Η αποχώρηση Λάζαρη από την ενεργό οικονομική πολιτική ήταν χαρακτηριστική. Κάποια προσπάθεια του Σημίτη, '85-87 αν δεν με απατά η μνήμη, έμεινε στα χαρτιά. Χαρακτηριστικά θυμάμαι, ότι μέλος εγώ του ΚΟΔΗΣΟ, βρέθηκα να υπερασπίζω σε συνέλευση στη ΔΕΗ, την οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ το 1986, ενάντια στην πλειοψηφία των μελών του ΠΑΣΟΚ. Όλοι αυτοί .

βέβαια, το 1996, έσπευσαν να δηλώσουν εκσυγχρονιστές, μετά «εξυψώθηκαν πάνω από τα κόμματα που δεν τα εμπιστεύεται ο λαός» και τα αποτελέσματα είναι γνωστά.

Στο θέμα του πελατειακού κράτους, ξεχωρίζω δύο περιόδους στο κόμμα αλλά δυστυχώς μία περίοδο στους «οπαδούς». Την πρώτη περίοδο, το ΠΑΣΟΚ λειτούργησε αντιγράφοντας τους κομματάρχες της Δεξιάς και του Κέντρου (που τους είχα προσωπικά υποστεί και τους γνώριζα). Την δεύτερη όμως περίοδο, και ιδίως μετά τον νόμο Πεπονή, άρχισε η στροφή προς την αποκομματικοποίηση του κράτους, που σίγουρα δεν ολοκληρώθηκε. Πόση ευθύνη έχει όμως γι' αυτό, η προηγούμενη κομματική (σε αντιπαράθεση με την κυβερνητική) ηγεσία, όταν το κόμμα, σαν ένα άθροισμα προσωπικών μηχανισμών, ζήτηγε και ζήτηγε; Και ήταν και σχεδόν όλοι στο Δημόσιο. Πολλοί ήταν αυτοί που δεν συνήργησαν σε αυτό, αλλά οι άλλοι ήταν περισσότεροι. Για να ξεφύγω από γνωστά τρανταχτά παραδείγματα, αναφέρω ένα χαρακτηριστικό από την τοπική του Γέρακα το 2002. Είχα παρατηρήσει ότι δεν έρχονται καθόλου νέοι. Όταν κάποτε μίλησα γι' αυτό σε μία κυρία μέλος, αγωνίστρια και σταθερή στην συμμετοχή της σε εποχή που έρχονταν μόνο 6-7, ενώ το ΠΑΣΟΚ έπαιρνε στις εκλογές πάνω από 50%, μου απάντησε με αφοπλιστική ειλικρίνεια. «Και γιατί να έρθουν τα παιδιά μας, αφού δεν μπορεί πια το κόμμα να τα διορίσει πουθενά;»

Χαρακτηριστικό της παντοδυναμίας των κομματικών οργανώσεων, είναι και το παρακάτω. Κορυφαίος υπουργός του ΠΑΣΟΚ στην πρώτη περίοδο, επικεφαλής πολύπαθου παραγωγικού υπουργείου, σε συνάντηση με δικό μας ηγέτη είχε συμφωνήσει σε κάποιες επισημάνσεις για βελτίωση και εκσυγχρονισμό κρίσιμων τομέων. Κατέληξε όμως λέγοντας ότι δεν μπορεί να τις προωθήσει, γιατί «στο υπουργείο του κυβερνούσε το κόμμα και όχι αυτός». Ο Μπάμπης Πρωτοπαπάς δεν μου επέτρεψε να αναφέρω το όνομα, που θα ήταν μεγάλη έκπληξη, και εγώ το σεβάστηκα.

- Όσον αφορά την συμπόρευση με τους Ευρωπαϊκούς λαούς.

Φαίνεται ότι το παλιό σύνθημα «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο», ήταν πολύ μεγάλο βαρίδι. Ακόμα και όταν ο ίδιος ο Ανδρέας Παπανδρέου έκανε την φιλοευρωπαϊκή του στροφή, το κόμμα δεν τον ακολούθησε με την ψυχή του. Τα μέλη συνέχισαν για πολλά χρόνια να βλέπουν την Ευρώπη σαν την «αγελάδα για άρμεγμα», τους Ευρωπαίους σοσιαλιστές με καχυποψία, και να μην απασχολούνται με

τους σύγχρονους Ευρωπαϊκούς προβληματισμούς. Έτσι π.χ. είναι πολύ δύσκολο όταν σου λει κάποιος «η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι το τσιράκι των ΗΠΑ», να του περάσεις την αντίθετη άποψη και να τον βάλεις συμμετοχο στον λυσσαλέο «πόλεμο» που έχει ήδη αρχίσει μεταξύ της Νέας Τάξης και των Ευρωπαϊκών λαών. Ιδίως όταν η Ευρώπη έχει ακόμα πολλά αρνητικά και προβληματικά σημεία – παραμένει όμως μονόδρομος για την Ελλάδα. Έχουμε πολλά βήματα να κάνουμε σαν κόμμα (και προσοχή στα συλλαλητήρια για την Μακεδονία σύντροφοι), ώστε να μπορέσουμε να συνεισφέρουμε αποτελεσματικά στον ευρωπαϊκό αγώνα. Και αυτά τα λει κάποιος που υποστηρίζει ότι οι Δημοκράτες Σοσιαλιστές, έχουν κάνει μεγάλο λάθος που έχουν αφήσει το γήπεδο των «εθνικών θεμάτων» και του «ελληνισμού» να το αλωνίζει η δεξιά και η αριστερή συντηρητικότητα και η εκκλησία. Το περίφημο «πατριωτικό» σκέλος της 3^{ης} Σεπτέμβρη, έχει κάπως ξεχαστεί ή μου φαίνεται; Θα μου πείτε βέβαια, και συμφωνώ, ότι το κράτος του χωροφύλακα και το «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών» μας σημάδεψε βαριά, αλλά πρέπει να τα ξεπεράσουμε και γρήγορα και στην κορυφή αλλά και στη βάση μας.

- Πολιτισμός, παιδεία και εκκλησιαστικό

Στα θέματα του πολιτισμού πρέπει να ομολογήσω ότι και στην πρώτη και στην δεύτερη περίοδο διαπίστωσα σημαντικά βήματα και πρόοδο. Υπήρχαν και εκεί προβλήματα, αλλά τα θεωρώ ελάχιστα. Όσον αφορά την παιδεία, πιστεύω ότι το ΠΑΣΟΚ στριφογύριζε γύρω από τον εαυτό του. Από την μία οι κλαδικές συντεχνίες, από την άλλη τα ιδιωτικά συμφέροντα και μέσα σε όλα αυτά οι υπουργικοί ακροβατισμοί, δεν απέτρεψαν δυστυχώς παρά μόνο μικρά βήματα προόδου. Θετικότατα βήματα έγιναν στην επιμόρφωση, αλλά στην αξιολόγηση και στο value for money σχεδόν τίποτε, ενώ η Ευρώπη κάλπασε. Η επικέντρωση γύρω από το εξεταστικό, την ώρα που τα σημερινά σχολεία είναι για τα παιδιά μας καταπιεστικοί μηχανισμοί και όχι χώροι απελευθέρωσης και δημιουργίας, είναι περίεργη. Το δημοτικό σπαταλιέται σε διδακτικούς δρόμους στείρους και χωρίς γοητεία για τα μικρά μας. Το Γυμνάσιο και το Λύκειο είναι απλά χώροι προετοιμασίας για τα ΑΕΙ, τα ΑΕΙ χώροι προετοιμασίας για τα μεταπτυχιακά κ.ο.κ. Η αυτοτέλεια των βαθμίδων είναι ανύπαρκτη. Αυτά θα έπρεπε ένα σοσιαλιστικό κόμμα, να τα

είχε, τουλάχιστον μερικώς, προωθήσει μετά από 20 χρόνια διακυβέρνησης. Μας έλειψε ένας Ευάγγελος Παπανούτσος. Στο εκκλησιαστικό θέμα, θα αρκεστώ να θυμίσω την «κουτσή» μεταρρύθμιση Τρίτση, που, αν είχε ολοκληρωθεί, θα απελευθέρωνε και την ίδια την Εκκλησία από τον «κρατικίστικο» εαυτό της (που κατά τον καθ. Γιανναρά εξηγείται και δικαιολογείται ιστορικά καθώς έπαιξε τον ρόλο κρατικής αρχής κατά την τουρκοκρατία). Μετά όμως από το 1932, ακολουθήσαμε δυστυχώς τις βαυαρικές επιλογές. Δεν θα ασχοληθώ με το πόσοι σύντροφοι βουλευτές, «κερδίζουν σταυρούς» από κάποιες Μητροπόλεις, εις βάρος κάποιων συνυποψήφιών τους, καθώς θεωρώ ότι αυτό θα συσκοτίζει το πραγματικό πρόβλημα.

- Βελτίωση πολιτικής συνειδητότητας

Εδώ, αντίθετα από τα προηγούμενα θέματα, πάμε από το καλό στο χειρότερο. Τα πρώτα χρόνια, έστω και στρεβλά, τα μέλη και οι φίλοι του κόμματος συμμετείχαν σε πολιτικές αναζητήσεις. Τώρα τελευταία, μέσα και στο γενικότερο κλίμα του «καναπέ», οι πολιτικές συζητήσεις έχουν βγει από την «iη» ημερήσια διάταξη. Θεωρείται κακό για τα παιδιά να ασχολούνται με αυτά. Δεν συμβαίνει μόνο στον χώρο μας αυτό αλλά, όταν βλέπεις, πρώην κομματικά στελέχη, που εν πολλοίς οφείλουν την σημερινή οικονομική και «κοινωνική» τους κατάσταση στην κομματική τους προέλευση, να «σνομπάρουν» τα κόμματα και την «ξεπερασμένη» πολιτική, δεν είναι και δύσκολο να «τα πάρεις στο κρανίο» και να αποζητήσεις τον «φέροντα το φραγγέλιο».

- Ανοιχτό και δημοκρατικό κόμμα

Μπαίνουμε τώρα στα δύσκολα, αλλά οι τοποθετήσεις του σημερινού προέδρου με βγάζουν από την δύσκολη θέση να υπενθυμίσω τα πάμπολλα που έγιναν προς την αντίθετη κατεύθυνση (μερικά ίσως και αναπότρεπτα). Και για τα οποία δεν ευθύνεται μόνο ο Ανδρέας Παπανδρέου (που είχε και το ελαφρυντικό ανασφάλειας από την δεκαετία του '60). Θεωρώ ότι ο σημερινός πρόεδρος έχει πεί τα περισσότερα (όπως και νωρίτερα ο Βαγγέλης ο Βενιζέλος στο βιβλίο του «Ανοιχτό κόμμα», αλλά και πολλοί άλλοι) και πρέπει να είμαστε όλοι σε στράτευση για αυτό το δύσκολο μετασχηματισμό. Όλοι; Όχι βέβαια.

Αυτοί, που είχαν την εξουσία, όχι μόνο μέσα στο ΠΑΣΟΚ αλλά και στον ΣΥΝ, και μπορούσαν να γυρίσουν τα πράγματα, δεν μπορεί να είναι οι «εξάγγελιοι» του ανοίγματος και του μετασχηματισμού. Χαίρομαι που οι περισσότεροι το έχουν αποδεχτεί, έστω και με γκρίνια. Δεν μπορώ να μην θυμίσω στους νεώτερους την σφαγή της Δημοκρατικής Άμυνας, τις διαγραφές στην Νεολαία, το «δεν δικαιούστε δια να ομιλείτε» που πήγαινε χέρι χέρι με τον τενόρο της Νομικής που έκανε «στα σίδερα», την αδικία που έγινε στον Δ. Τσοβόλα, και ..... άστα να πάνε καλύτερα.

- Ηθική στελεχών και μη αυταρχικότητα

Όσοι νομίζουν ότι με γνωρίζουν προσωπικά, ίσως θα πήδηξαν αμέσως σε αυτό το κεφάλαιο για να το ευχαριστηθούν κουτσομπολίστικα. Δεν θα τους κάνω όμως την χάρη. Είχα γράψει ένα κείμενο περί τις 15 σελίδες, χωρίς ονόματα, αλλά ο «νωών νοείτο», για απερίγραπτα παραδείγματα πλουτισμού, θρασύτητας και αυταρχικότητας.

Είχα π.χ. την ιστορία ενός μη εύπορου οικογενειακά συμφοιτητή μου, που επωφελήθηκε από εκλογική νοθεία έναντι άλλου συντρόφου του (στην ΠΑΣΠ), που «κατάφερε» πολλά, είχε πολλές «θέσεις» ταυτόχρονα και έφτασε να καμαρώνει ότι «χάλασε προσωπικά 5 εκατομμύρια για τις εκλογές στο ΤΕΕ» και «έλα Πρόεδρε να σου δείξω την καλλονή που με συνοδεύει». Ίσως εγώ, που μεγάλωσα με πατέρα εύπορο, δεν κατανοώ την δίψα ενός λίγο πιο στερημένου από εμένα. Ίσως να είναι και έτσι.

Είχα π.χ. την προσωπική μου μαρτυρία, από έναν άλλο «αγωνιστή», όχι πολύ ψηλό, που , αφού «τσαλαβούτησε» μεταξύ Ρήγα Φεραίου και ΠΑΣΠ, αφού «έκανε την νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου» στην ΔΑΥΕ εξευτελίζοντας μεγάλους και άξιους μηχανικούς, κόντεψε να διαλύσει μία παραγωγική μονάδα της ΔΕΗ, εκμεταλλεύτηκε αγνούς αγωνιστές και απεχώρησε τελικά από την «ξεφτιλισμένη» πολιτική, δρέποντας τα «παντεσπάνια» του. Είχα τέλος την προσωπική μου μαρτυρία από Διοικητή κοινωνικού οργανισμού, του οποίου η συμπεριφορά δεν ήταν και τόσο σοσιαλιστική τελικά.

Άλλος, ειλικρινά φίλτατος, ήθελε πίσίνα για 2 μέρες σαν υπουργός στις Βρυξέλλες.

Άλλη κυρία , αγωνίστρια του Πολυτεχνείου, «έπεσε» στην πολιτική γοητεία του Κοσκωτά και έχτισε «πολιτιστικούς Παρθενώνες».

Δεν μπορεί π.χ. ένα στέλεχος, που υποτίθεται ότι αναλώνει την ώρα του (και την ψυχή του θα έπρεπε) για την κομματική καθοδήγηση, να είναι με το τηλέφωνο στο αυτί και κολλημένος στο monitor του χρηματιστηρίου. Αν μη τι άλλο, γιατί δεν θα του έμενε χρόνος για τα άλλα του καθήκοντα.

Πιστεύετε αλήθεια σύντροφοι ότι κερδίσαμε στις τελευταίες εκλογές για την υπερνομαρχία Αθηνών κλπ, όταν μερικοί δικοί μας συνέπλευσαν, «κατά τα επιχειρήματα και δια της σιωπής», με το παπαδαριό και την ακροδεξιά, για να ηττηθεί ο, πρώην Σημιτικός διευθυντής της ΕΡΑ, Γιάννης Τζαννετάκος (που νομίζω ότι ατύχησε στην επιλογή του, αλλά δεν μου πέφτει λόγος); Και δεν εννοώ βέβαια σε καμία περίπτωση ότι αυτά έγιναν από την επικεφαλής ή στελέχη του δικού μας συνδυασμού. Τι θα ωφελούσε να παραθέσω τα στοιχεία αυτής της υπόθεσης;

Αλλά , τελικά αποφάσισα ότι δεν πρέπει να τα περιλάβω όλα τα παραπάνω και άλλα τινά στην αρχική τους μορφή. Θα δημιουργούσε πολλή όξυνση και δεν θεωρώ ότι έχω περισσευούμενο χρόνο για τέτοια.

Προτίμησα την αδιαφορία, όσο οι πρωταγωνιστές είναι στις «τρύπες τους», έστω και τιμητικές, και παραμένουν ταπεινοί, μη διεκδικώντας νέους ηγετικούς ρόλους.

Όλα αυτά και άλλα χιλιάδες, γνωστά στον καθένα σας από τον δικό του χώρο, είναι αυτά που οδήγησαν στην ήττα του 2004. Αγαπητοί σημερινοί μου σύντροφοι, δεν χάσαμε από την τιμή του αγγουριού μόνο. Ούτε από τον «πόλεμο της κατσαρόλας», όπως μου είπε κάποιος, θυμίζοντάς μου τον Αλλιέντε στην Χιλή. Ούτε από τον «πόλεμο της κατσαρίδας». Ούτε από «επικοινωνιακές» ελλείψεις (αμάν με τον μοναδικό θεό των ΜΜΕ). Χάσαμε, και οι παραδοσιακοί μας ακροατές μας γύρισαν, όσοι το έκαναν, την πλάτη, γιατί αλώθηκε το συλλογικό αξιακό μας υπόβαθρο. Ξεχάστηκαν οι ρίζες. Γι' αυτό και πιστεύω ότι είμαστε σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Η όποια «ανικανότητα», προσωρινή ή μόνιμη, της νέας κυβέρνησης δεν μας δίνει άλλοθι και συγχωροχάρτι.

Βέβαια τα παραπάνω δεν αφορούν την τεράστια πλειοψηφία των μελών και αγνών στελεχών του ΠΑΣΟΚ, τα οποία τώρα πλέον είναι έξαλλα που κάποιοι λίγοι τους έφτασαν σε αυτή την κατάσταση να απολογούνται. Εξ' ού και το «Γιώργο, άλλαξέ τα όλα» έχει και παλιά και γερή βάση.

Η μοναξιά μετά το 1984

Ενώ δούλευα για 3 χρόνια στο «Γραφείο Δοξιάδη» και είχα κάνει αρκετά ταξίδια στον Αραβικό κόσμο και κύρια στην Λιβύη, όπου γνώρισα από κοντά μια εκδοχή του «τρίτου δρόμου», επιζήτησα να συμμετάσχω σε μία προκήρυξη της ΔΕΗ για την υπηρεσία υδροηλεκτρικών, που ήταν σχετική με τα μεταπτυχιακά μου στην Σκωτία. Με κάποια ΠΑΣΟΚΙΚΗ κομματική βοήθεια ώστε να μην αποκλειστώ (ουδείς αναμάρτητος), καθώς είχα όλα τα απαιτούμενα **από την προκήρυξη** προσόντα, προσλήφθηκα στο εργοτάξιο Πηγών Αώου κοντά στο Μέτσοβο.

Μετακόμισα μόνος μου, καθώς η τότε σύζυγός μου, δούλευε στον ΟΑΕΔ στην Αθήνα. **Στο Μέτσοβο ήρθα σε επαφή με τα μεγάλα τεχνικά έργα από την καλύτερη τεχνική υπηρεσία του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα. Αποκάλυψη μετά τα «μικρά» που είχα ασχοληθεί μέχρι τότε.** Εκεί (στο Μέτσοβο) δεν έκρυπα την κομματική μου τοποθέτηση στο ΚΟΔΗΣΟ και, από τις πρώτες ημέρες, έφτιαξα ομάδα με τον παλιό σύντροφο από την «Δημοκρατική Πορεία» πολιτικό μηχανικό Σπύρο Καραγιώργο, που έτυχε να δουλεύει με τον εργολάβο που επιβλέπαμε. Ερχόταν οι Ευρωεκλογές και είπαμε να κάνουμε κάτι για το ΚΟΔΗΣΟ. Φτιάξαμε μόνοι μας κάποια πανό και τα κρεμάσαμε στο Μέτσοβο. Η αντίδραση ήταν αστραπιαία. Τα πανό ξεσκίστηκαν από «τσέλιγκα σοσιαλιστή» και μου έγινε το κάρφωμα στην Αθήνα, ότι «αυτός που προσλάβατε δεν είναι δικός μας και να τον συμμαζέψετε». Δημιουργήθηκε πρόβλημα στην τότε σύζυγό μου, που ήταν πιά στο ΠΑΣΟΚ, και ο Νεοδημοκράτης και πολύ «κύριος» προϊστάμενος στο εργοτάξιο αναγκάστηκε να μου κάνει κάποια, ευγενικότατη ομολογουμένως, σύσταση ότι «εδώ δεν είναι Αθήνα, και τα πάθη είναι μεγαλύτερα κλπ». Αυτά τα ωραία.

Στις ευρωεκλογές του 1984 γνώρισα, για πολύ λίγο και την κυρία Λιάνα Κανέλλη, που την ξέραμε σαν λαμπερή και επιτυχημένη δημοσιογράφο. Είχα πάρει άδεια από την ΔΕΗ και συμμετείχα σε μία εξόρμηση με λεωφορείο στον νομό Αιτωλοακαρνανίας. Η κυρία Κανέλλη, υποψήφια Ευρωβουλευτής, που μας είχε πλασαριστεί από την ηγεσία, και εμείς την θεωρούσαμε «παιδί της Δεξιάς», πέρασε όλο το τριήμερο απομονωμένη από τους «νέους της συντρόφους» και παρέα με την δική της συνοδό. Συμμετείχε μόνο στην «καθεαυτό» κομματική δουλειά και δεν μας προσέγγισε τον ελεύθερο χρόνο. Δεν κάθισε εξ' άλλου καθόλου μετά από τότε στο κόμμα.

Δεν θυμάμαι καλά, αλλά τότε περίπου πρέπει να έγινε και το «μπουκάρισμα» με το τροχόσπιτο στην ΕΡΤ, με επικεφαλής τον sir Γιάγκο Πεσμαζόγλου (επί διοίκησης δυστυχώς του παλαιού ΝεοΔυναμίτη Σάκη

Πεπονή) . Φανταστείτε τι πραξικόπημα είχε γίνει (κόψιμο προσυμφωνημένης εκπομπής μας) για να φτάσει ο συγκεκριμένος Γιάγκος να είναι μπροστά σε τέτοια ενέργεια! Δεν γνωρίζω ποιοι έκαναν το «κόψιμο», αλλά σίγουρα δεν πρέπει να ήταν ο ίδιος ο Πεπονής. Στο κείμενο του Άρη Παπαδόπουλου για την νεολαία ΚΟΔΗΣΟ υπάρχουν περισσότερα.

Θυμάμαι τώρα ένα χαρακτηριστικό από την εκστρατεία των ευρωεκλογών του 1984. Το συνεργείο ηχητικών του Ντούλα, έχοντας τελειώσει από την μεγάλη και επιτυχημένη ομιλία του Γιάγκου στη Λάρισα, πέρασε με την νταλικά την Κατάρρα και έφτασε στα Γιάννενα πολύ νωρίτερα. Εγώ, που δούλευα τότε με την ΔΕΗ έξω από το Μέτσοβο, μπόρεσα να είμαι στην κεντρική πλατεία των Ιωαννίνων από νωρίς το απόγευμα. Μιας και ήταν έτοιμη η εγκατάσταση των μεγαφώνων, καθήμενος μέσα στο φορτηγό γιατί έβρεχε, έλεγα κάποια συνθήματα, καλούσα για την ομιλία και παίζαμε και κάποια τραγούδια του Θεοδωράκη (ιδίως το «ένα το χελιδόνι» καθώς είχαμε για έμβλημα το γαλανόλευκο χελιδόνι με κόκκινες γραμμές) αλλά και άλλων. Είχε πέσει μεγάλη αγωνία, καθώς με την βροχή φοβόμαστε ότι οδεύουμε προς φιάσκο. Μία ώρα νωρίτερα από την ομιλία του Προέδρου, ήρθε ο Λεωνίδας Παππάς, που πάντα προπορευόταν, για επιθεώρηση. Όταν έπιασε το μικρόφωνο και άρχισε να καλεί στην συγκέντρωση και να μιλάει για το ΚΟΔΗΣΟ, η βροχερή πλατεία άρχισε να γεμίζει. Η βροχή σταμάτησε και ο Γιάγκος μίλησε τελικά (σε ώρα ΚΟΔΗΣΟ δηλαδή ακριβώς στις 20.00) σε μια από τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις της πόλης. Θα μου πείτε, «και τι εννοείς, ότι τα psychotronics σταμάτησαν την βροχή;». Αυτό που ξέρω εγώ είναι πάντως ότι, βγαίνοντας έξω από το φορτηγό, όταν ήρθε και ανέλαβε ο Λεωνίδας, άκουσα αρκετούς που έλεγαν ότι με αυτόν σαν κύριο ομιλητή και υποψήφιο θα παίρναμε σημαντικά περισσότερους ψήφους στον Νομό.

Την βραδιά της ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων, όπου ούτε ο Γιάγκος δεν είχε εκλεγεί ευρωβουλευτής, αυτός ο «πρωτομάστορας» της ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ, τα δάκρυα ήταν πολύ εύκολα. Ο αρχοντικός και φαινομενικά απρόσιτος Γιάγκος, είχε υγρά μάτια και μας αγκάλιαζε, περιεργό γι' αυτόν, όλους. Δεν καταλάβαμε ότι είχε πάρει την απόφασή του. Θα τα διαβάσετε στο δεύτερο κείμενο του Μπάμπη Πρωτοπαπά και δεν θα τα επαναλάβω.

Στις βουλευτικές του 85 , μετά από κωλυσιεργία Τζοχατζόπουλου και Λαλιώτη, αν θυμάμαι καλά, (είχαμε αποφασίσει να διερευνήσουμε συνεργασία και με τα δύο μεγάλα κόμματα) και τηλεφώνημα του Κουτσόγιωργα (!!!) από το ΠΑΣΟΚ, ότι «οι δικόι μου παίζουν μαζί σας», «προλάβουμε» να εκθέσουμε τον γραμματέα μας στο ψηφοδέλτιο της Ν.Δ. Γνωρίζω ότι με βαριά καρδιά το έκανε ο Μπάμπης, αλλά υπετάχθη στην απόφαση του Πολιτικού γραφείου για την συνέχιση του κόμματος. Ο Γιάγκος και η Βιργινία είχαν ήδη ανεξάρτητη από εμάς συνεργασία με τη Ν.Δ. Το ΚΣΜ με Δροσόπουλο, Σλάβη και άλλους είχε διαφοροποιηθεί . Τούς βρήκαμε πάλι στον Συνασπισμό το 1989. Τότε έφυγε και η τελευταία μεγάλη φουρνιά αντιδεξιών συντρόφων. Το σύνολο σχεδόν πήγε σπίτι του και δεν διάλεξε «ούτε την Σκύλλα ούτε την Χάρυβδη» . Ο Μπάμπης ανεξαρτητοποιήθηκε αμέσως και εκπροσώπησε το κόμμα μέχρι το 1989. Ανεξάρτητα από εμάς εκλέχτηκαν και οι Πεσμαζόγλου, Τσουδερού και Φιλιππίδης με την Ν.Δ.

Το κόμμα είχε πια καταλήξει μία πολιτική λέσχη της Αθήνας με ελάχιστους «ηρωικούς» στην Θεσσαλονίκη (Ζαχάρωφ, Θεοδωρίδης και Σαρόγλου) και την επαρχία (π.χ. Ψαρομηλίγκος στο Αγρίνιο, Λιλιάμπτης στην

Βέροια, Λύτρα και Ζορμπάς στην Λάρισα, Μπέγκα στα Γιάννενα, Καραγιάννης στην Ρόδο-μετέπειτα νομάρχης κ.α.). Δεν πρέπει να ξεπερνούσαμε τα 200 στελέχη. Συνεκτικοί μεν αλλά λίγοι. Στην Αθήνα βοηθηθήκαμε πολύ στην οικονομική μας σκέψη από το μέλος του Πολιτικού μας Γραφείου καθηγητή Γεώργιο Κριμπά.

Το 1986 μετατέθηκα στην ΔΑΥΕ στην Αθήνα. Πάλι στα παλιά λημέρια.

Όταν το 1987, επαύθηκε ο Σημίτης από το Οικονομίας και επεκράτησε το «Τσοβόλα δώστα όλα», έγινε σοβαρή συζήτηση με κάποιους φίλους για προσέγγιση του προηγούμενου πρωθυπουργού, ο οποίος για πολλοστή φορά ήταν «σε τιμωρία». Προσωπικά, θυμάμαι σε πολιτικοποιημένη τότε συνέλευση στην ΔΑΥΕ(ΔΕΗ) να είμαι ο μόνος (αν και γνωστός σε άλλο κόμμα) που υπεράσπιζε την γραμμή «συμμαζέματος» του Σημίτη, ενάντια στην πλειοψηφία των μελών του ΠΑΣΟΚ, που δεν μπορούσαν να την «χωνέψουν».

Ήρθε όμως σύντομα και η θύελλα Κοσκωτά και έτσι οποιαδήποτε σκέψη για προσέγγιση της «διωκόμενης» τότε παράταξης του ΠΑΣΟΚ υποχώρησε. Κάποτε ελπίζω να διερευνήσω σε περισσότερο βάθος και λεπτομέρεια, αν κάναμε ότι κινήσεις χρειαζόταν.

Το '86 και το '87 βοήθησα κι' εγώ στην διεξαγωγή του Φεστιβάλ Νεολαίας ΚΟΔΗΣΟ, που γινόταν στο Άλσος Παγκρατίου. Είχα δουλέψει και σαν σκηνοθέτης, μοντέρ και παρουσιαστής και για τα 2 ταινιάκια που μας έφτιαχνε η ΕΡΤ, μετά από την συμφωνία όλων των κομματικών Νεολαίων. Οι άλλοι βέβαια σύντροφοι είχαν κάνει πολύ πιο σκληρές δουλειές (ο Λεωνίδας Παππάς «άναψε» το κομπρεσσέρ) αλλά όλοι μαζί στο τέλος είχαμε απολαύσει τις μαζικές συναυλίες του Ανδρέα Μικρούτσικου με την Σοφία Βώσσου και του Νίκου Ζιώγαλα. («Νάμαστε πάλι εδώ Ανδρέα» και «Σαν στάρ του σινεμά»).

Για τις εκδόσεις «Χελιδόνι» και τις εφαρμογές των υπολογιστών στην Παιδεία γράφει ο Τάσος Ανθουλιός στο κείμενό του.

Κάπου στο 1987 ή το 1988 έγιναν και οι προσπάθειες του Προέδρου μας πλέον (από το 1984) Χαράλαμπου Πρωτοπαπά και του Πολιτικού μας Γραφείου για την σύσταση του λεγόμενου 4^{ου} πόλου. Τα περιγράφει ο ίδιος στο δεύτερο κείμενό του. Ήταν και αυτές αποτυχημένες και ίσως να ήταν καλύτερα έτσι, καθώς είχα πια κουραστεί από την προσπάθεια. Μου ακολούθησαν έτσι 5 χρόνια «ζουμερής» απασχόλησης στον ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟ, που ήταν «ανταμοιφτικά» σε σχέση με την προηγηθείσα μοναξιά.

Το 1988 συμμετείχα σε μία σύνοδο του Συμβουλίου της Ευρώπης για τους νέους στην Ζυρίχη, μαζί με άλλους φίλους από τις άλλες ελληνικές νεολαίες, και ξαναθυμήθηκα το πόσο απείχαμε από την προβληματική των Ευρωπαίων. Εκεί είχα κάνει και μια εισήγηση για την ανάμειξη των πολιτισμών μέσω του τουρισμού και ορισμένες δυσάρεστες παρενέργειες πολιτιστικής αλλοτρίωσης, που είχε γίνει δεκτή από την ολομέλεια.

Το 88 ο Κοσκωτάς προσέγγισε (η προσεγγίστηκε;) , παρέσυρε και πήρε μαζί του (και στην άνοδο αλλά και στην κάθοδο) έναν τενόρο της κατάληψης της Νομικής και μία πριμαντόνα του φοιτητικού κινήματος του Πολυτεχνείου. Φτιάχτηκαν κάποιοι «Παρθενώνες». Κάποιοι εξέτισαν και την ποιότητά τους. Όλοι όμως δικαιούνται να κάνουν λάθη. Ο μόνος λόγος που δεν πήγαν να την πατήσουν και άλλοι παρόμοιοι (συνέντευξη Μίμη Ανδρουλάκη 16/10/03 στο «Μάτζικ» στον Θ. Καλούδη και την συμμερίζομαι και εγώ σαν εξήγηση), ήταν ότι οι τέτοιοι (υπερ-φιλόδοξοι που νόμιζαν ότι μπορούσαν να κάνουν το μαύρο άσπρο) ήθελαν πάντα να είναι πρώτοι και έτσι δεν χώραγαν

άλλοι. Πολλά κοκόρια σε ένα κοτέτσι. Θλιβερή αλήθεια κατάληξη για αστέρες του αντιδικτατορικού φοιτητικού κινήματος. Πάλι καλά που δεν ήταν από την τότε δική μας πλευρά.

Φτάνουμε έτσι στις παραμονές των εκλογών του 1989, που αρχίζει και το τελευταίο κεφάλαιο στην ιστορία του ΚΟΔΗΣΟ. Αλλά αυτά θα τα πούμε στο τρίτο δικό μου κείμενο, που έχει και δύο περιγραφικούς τίτλους.